

UDC: 339.9(042)(575.1)
ORCID: 0000-0002-1969-6007

MAXSUS IQTISODIY ZONALAR FAOLIYATIDAGI AYRIM MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNING HUQUQIY TAHLILI

Turdialiyev Muhammad Ali Po'latjon o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi,
e-mail: tmhammadali_2015@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatidagi ayrim mavjud muammolarning o'ziga xos masalalari yoritilgan. Bundan tashqari, maxsus iqtisodiy zonalar tushunchasi, maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatida boshqaruv bo'yicha xorijiy ilg'or tajriba va ushbu tizimni O'zbekiston hududida qo'llash istiqbollari o'rganish kabi masalalar tadqiq etilgan. Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatidagi ayrim mavjud muammolar va ularning huquqiy tahlili keltirilgan. Shuningdek, bugungi kunda maxsus iqtisodiy zonalarga chet el investitsiyalarini jalb etish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ularni huquqiy himoya qilishning amaliy mexanizmlarini joriy etish va investitsion muhitni yanada yaxshilash iqtisodiy rivojlanish sohasidagi eng muhim vazifalardan ekanligi tahlil etilgan. Maqolada O'zbekiston Respublikasining xalqaro maydondagi nufuzini yanada mustahkamlash, xorijiy sarmoyador, tadbirkor va ishbilarmonlar bilan iqtisodiy integratsiyaning samaradorligini oshirish uchun erkin iqtisodiy zonalar doirasida investitsiyalarni huquqiy tartibga solish, ularni jalb qilish, imtiyozlar va preferensiyalar berishni takomillashtirish masalalariga ham to'xtalib o'tilgan. Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish yuzasidan taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: maxsus iqtisodiy zonalar, investitsiya, chet el investitsiyalari, erkin iqtisodiy zonalar, offshor zonalar, xalqaro moliya markazlari.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОСОБЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН И ИХ ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Турдиалиев Мухаммад Али Пулатжон угли,
самостоятельный соискатель
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье рассматриваются некоторые специфические проблемы функционирования особых экономических зон. Кроме того, были изучены такие вопросы, как концепция особых экономических зон, передовой зарубежный опыт управления особыми экономическими зонами и перспективы применения данной системы на территории Узбекистана. В статье представлены некоторые существующие проблемы в деятельности особых экономических зон и их правовой анализ. Также проведен анализ важнейших сегодняшних задач в области экономического развития: создание благоприятных условий для привлечения иностранных инвестиций в особые экономические зоны; внедрение практических механизмов их правовой защиты и дальнейшее улучшение инвестиционного климата. В данной статье также делается акцент на дальнейшем укреплении имиджа Республики Узбекистан на международной арене, правовом регулировании инвестиций в рамках свободных экономических зон, их привлечении, дальнейшем улучшении льгот и преференций для повышения эффективности экономической интеграции с иностранными инвесторами, предпринимателями и бизнесменами. Даны предложения и рекомендации по совершенствованию функционирования особых экономических зон, устранению имеющихся недостатков.

Ключевые слова: особые экономические зоны, инвестиции, иностранные инвестиции, свободные экономические зоны, офшорные зоны, международные финансовые центры.

SOME PROBLEMS OF THE ACTIVITIES OF SPECIAL ECONOMIC ZONES AND THEIR LEGAL ANALYSIS

Turdialiev Mukhammad Ali Polatjon ugli,
Researcher of Tashkent State University of Law

Abstract. *This article examines some of the specific problems with the functioning of special economic zones. In addition, issues such as the concept of special economic zones, advanced foreign experience in managing special economic zones and the prospects for using this system on the territory of Uzbekistan were studied. The article presents some of the existing problems in the activities of special economic zones and their legal analysis. In addition, the analysis of the most important tasks in the field of economic development today is the creation of favorable conditions for attracting foreign investment to special economic zones, the introduction of practical mechanisms for their legal protection and further improvement of the investment climate. This article also focuses on further strengthening the image of the Republic of Uzbekistan in the international arena, legal regulation of investments within free economic zones, their attraction, and further improvement of benefits and preferences to increase the efficiency of economic integration with foreign investors, entrepreneurs and businessmen. There are also suggestions and recommendations for improving the functioning of special economic zones, eliminating existing shortcomings.*

Keywords: *special economic zones, investments, foreign investments, free economic zones, offshore zones, international financial centers.*

Kirish

Mamlakatimizda maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilik bazasi shakllantirilmoqda. Mazkur maqolada mamlakatimizda muammo bo'lib kelayotgan maxsus iqtisodiy zonalar va erkin iqtisodiy zonalarning o'zaro farqli jihatlariga to'xtalib o'tamiz. Bu haqda 2020-yil 17-fevralda O'zbekiston Respublikasi 604-sonli "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi (yangi tahrirda) Qonunida so'z yuritilgan.

Hozirgi kunda ba'zi olimlarning fikrlariga ko'ra, erkin iqtisodiy zonalar maxsus iqtisodiy zonalarga nisbatan keng tushuncha hisoblanadi. Erkin iqtisodiy zonalar mintaqani jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun mamlakat va chet el kapitali, istiqbolli texnologiya va boshqaruv tajribasini jalb etish maqsadida tuziladigan, aniq belgilangan ma'muriy chegaralari va alohida huquqiy tartiboti bo'lgan maxsus ajratilgan hududdir. Shuningdek, bunday hududlarda yuridik shaxslar va fuqarolar (jismaniy shaxslar) xo'jalik, moliyaviy va boshqa faoliyatning istalgan turlari bilan shug'ullanishiga yo'l qo'yiladi. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida man etilgan faoliyat turlari bundan mustasno. Bundan ko'rishimiz mumkinki, maxsus iqtisodiy zonalardan ko'ra erkin iqtisodiy zona kengroq tushuncha hisoblanadi.

Shu bilan birga, erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etish va faoliyat ko'rsatish amaliyotini o'rganishda ularning samarali faoliyat yuritishiga

to'sqinlik qiluvchi tizimli muammo va kamchiliklar mavjud. Bizga ma'lumki, maxsus iqtisodiy zonalar faqatgina bir soha ichida faoliyat yuritadi. Erkin iqtisodiy zonalar keng qamrovli sohalarni mujassamlashtirgani bilan ajralib turadi.

Erkin iqtisodiy zonalarni tartibga solish maqsadida 2018-yilning 12-noyabr kuni "Taraqqiyot strategiyasi" markazida "O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalarning samaradorligini baholash: qonunchilik, investitsiyalar, iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlar" mavzusida trening konferensiya bo'lib o'tdi.

"Taraqqiyot strategiyasi" markazi *Shveysariyaning "PeaceNexus" jamg'armasi* bilan hamkorlikda "O'zbekiston Respublikasi erkin iqtisodiy zonalar (EIZ)ning samarali faoliyat yuritishini tashkil etish va qulay shart-sharoitlarni yaratish" loyihasini amalga oshirishni maqsad qilgan. Bunday loyihani amalga oshirishga xorijiy va milliy ekspertlar jalb qilingan. Loyiha doirasida ekspertlar bilan 2018-yilning sentabr va oktabr oylari davomida EIZlar faoliyati va mavjud muammolari, shuningdek, mintaq va butun mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik muammolar yechimiga EIZ ta'siri masalalari o'rganilganligini ko'rishimiz mumkin. Biroq hozirgi kunda maxsus iqtisodiy zonalar bo'yicha ham yangi qonun hujjatlari qabul qilinmoqda. 2020-yil 17-fevralda qabul qilingan "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonun shular jumlasidandir.

MIZlar tashkil etilgandan so'ng mamlakat iqtisodiyotida sezilarli o'sish kuzatilganini ko'rishimiz mumkin. 2020-yilning yanvar-dekabr oylari holati bo'yicha jami 18 ta maxsus iqtisodiy zona (keyingi o'rinlarda – MIZ), 77 ta kichik sanoat zonasi (keyingi o'rinlarda – KSZ), 10 ta texnopark hamda 420 ta klasterlar (keyingi o'rinlarda – klaster) mavjud bo'lib, ularning tarkibidagi korxonalar soni MIZlarda 526 ta, KSZlarida 1675 ta, texnoparklarda 484 ta va klasterlarda 420 tani tashkil etgan. Shuningdek, 2019-yilning yanvar-dekabr oylarida sanoat mahsuloti ishlab chiqarish hajmi jami MIZlarda – 7877,5 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2020-yilning yanvar-dekabr oylarida ushbu ko'rsatkich jami – 12268,8 mlrd so'mga (o'tgan yilning shu davriga nisbatan 55,7 %ga) oshgan. Shuningdek, 2020-yilning yanvar-dekabr oylarida zonalar bo'yicha sanoat mahsuloti ishlab chiqarish MIZlarda 12268,8 mlrd so'mni tashkil etgan. Bu ko'rsatkich MIZ tarkibidagi korxonalar hissasiga to'g'ri kelgan [1].

Material va metodlar

Tadqiqotning maqsadi O'zbekiston Respublikasi erkin iqtisodiy zonalari faoliyatida, xususan, "Navoiy EIZ"ga ingliz huquqini joriy etish, shuningdek, erkin iqtisodiy zonalarining yangi turi, xalqaro moliya markazlari, mamlakatimizda joriy etishning o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, ularga oid nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan taklif va tavsiyalar, ilmiy xulosalar ishlab chiqishdan iborat. Jumladan:

xalqaro moliya markazlari, ingliz huquqi va erkin iqtisodiy zonalariga xalqaro xususiy huquq nuqtayi nazaridan ta'rif berish;

xalqaro moliya markazlari mohiyati, uning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish, xalqaro moliya markazlari yuzasidan keng xorijiy tajribani o'rganish;

xalqaro moliya markazlarini O'zbekiston Respublikasi hududida tashkil etishning iqtisodiy-huquqiy istiqbollari, uning o'ziga xos xususiyatlari va kutilishi mumkin bo'lgan xavflar va ijobiy natijalarni o'rganish;

erkin iqtisodiy zonalarining mamlakatimiz iqtisodiyotini yuksaltirishda tutgan o'rni va uning afzalliklarini ilmiy jihatdan asoslab berish;

erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirish istiqbollari va ular faoliyatining joriy aktual muammolarini ilmiy asoslab berish;

erkin iqtisodiy zonalar va xalqaro moliya markazlariga ingliz huquqi tizimini joriy etish bo'yicha xorijiy ilg'or tajriba va ushbu tizimni O'zbekiston hududida qo'llash istiqbollari o'rganish;

ingliz huquqini "Navoiy EIZ"ga joriy etishning istiqbollari va natijalari yuzasidan ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish.

Mazkur ilmiy maqolani tayyorlashda umumlashtirish, deduksiya, tizimli yondashuv, qiyo-siy-huquqiy tahlil, statistik va amaliyot material-larini o'rganish kabi usullardan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari

Hozirgi kunda "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi va faoliyatning iqtisodiyotga keltiradigan foydasi deyarli mavjud emas. Shuningdek, ma'muriy kengashlar va maxsus iqtisodiy zonalar direksiyalari faoliyatining yetarlicha samarali emasligini ham ta'kidlab o'tish joiz. Bu zonalar nisbatan erkin iqtisodiy zonalarining o'rni alohida ajralib turadi. MIZlar tarkibidagi transport va muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasining sust rivojlanganligi investitsiya loyihalarini jadal amalga oshirishga to'sqinlik qilmoqda. Maxsus iqtisodiy zonalarining qabul qilinganligi salohiyatli investorlar uchun o'z jozibadorligini pasaytirmoqda. Bundan tashqari, erkin iqtisodiy zonalar mavqeyining pasayishi ishlab chiqarishga ham o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmadi. MIZlarning yagona industrial zona sifatida tashkil etilishi keng qamrovli sohalar ishlab chiqarishiga to'sqinlik qildi. Misol tariqasida, jahon miqyosida erkin zonalarining maxsus turi hisoblanadigan farmatsevtik zonalar o'z mahsulotlarini ichki va tashqi bozorga chiqara boshlagani bilan ajralib turadi. MIZlarning tashkil etilishi zonalarining xususiyatlariga olib keladi [2]. Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini muvofiqlashtirishda davlat boshqaruvi organlari funksiyalarining takrorlanishi investitsiya loyihalarini amalga oshirish bilan bog'liq tashkiliy masalalarni hal qilishning kechikishiga sabab bo'lmoqda. Bulardan ko'zlangan maqsad respublikamizning farmatsevtika tarmog'ini rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiya loyihalarini amalga oshirishga xorijiy va mahalliy investitsiyalarni faol jalb etish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, dorivor o'simliklar xomashyosini yetishtirishning noyob sharoitlarini inobatga

olgan holda, mahalliy dorivor vositalar bozorini o'zimizda ishlab chiqarilgan yuqori sifatli dori vositalari bilan to'ldirish, ularni chuqur qayta ishlash hamda yuqori qo'shilgan qiymatli farmatsevtika mahsulotlari ishlab chiqarishni tashkil etish, shuningdek, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Jizzax, Namangan, Sirdaryo, Surxondaryo hamda Toshkent viloyatlarining ishlab chiqarish va resurs salohiyatidan kompleks hamda samarali foydalanish asosida yangi ish o'rinlari yaratish va respublikamiz aholisi daromadlarini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-maydagi "Nukus-farm", "Zomin-farm", "Kosonsoy-farm", "Sirdaryo-farm", "Boysun-farm", "Bo'stonliq-farm" va "Parkent-farm" erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etish to'g'risida"gi PF-5032-sonli Farmoni qabul qilinganligi buning yorqin dalilidir.

"Erkin iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonunning 22-moddasida erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvi, ya'ni erkin iqtisodiy zonalar faoliyati Ma'muriy kengash tomonidan muvofiqlashtiriladi. "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonunning 23-moddasida ham MIZlar faoliyati Ma'muriy kengash tomonidan nazorat qilinadi. Maxsus iqtisodiy zonaning ma'muriy kengashi tegishli mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari va boshqa tashkilotlar vakillari orasidan tuziladigan kollegial organ bo'lib, unga maqomi bo'yicha Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi raisi, tegishli viloyat hokimi va Toshkent shahar hokimi bo'lgan rais rahbarlik qiladi [3]. MIZlar Ma'muriy kengashiga nisbatan EIZlar Ma'muriy kengashi kengroq faoliyat olib bormoqda. Erkin iqtisodiy zona direksiyasi (bundan buyon matnda direksiya deb yuritiladi) erkin iqtisodiy zonaning operativ boshqaruv organi hisoblanadi.

Maxsus iqtisodiy zona direksiyasiga maxsus iqtisodiy zona ma'muriy kengashining maxsus iqtisodiy zonalar faoliyat ko'rsatishi va ularni rivojlantirishni tashkil etish sohasidagi vakolatli davlat organi bilan kelishilgan taqdimnomasiga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan lavozimga tayinlanadigan va lavozimidan ozod etiladigan direktor rahbarlik qiladi. Mazkur tartib maxsus sanoat zonalariga nisbatan tatbiq etilmaydi. EIZ direksiyasiga nisbatan MIZ direksiyasi kengroq tushunchadir. Hozirgi kunda MIZlar faoliyatini nazorat qilish EIZ qonunchiligi asosida tahlil qilinmoqda.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2021-yil 27-aprel kuni erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarida amalga oshirilayotgan investitsiya loyihalari muhokamasi yuzasidan yig'ilish o'tkazildi. Yig'ilishning mazmuniga ko'ra, bugungi kunda mamlakatimizda 23 ta erkin iqtisodiy va 348 ta kichik sanoat zonasi faoliyat yuritmoqda. Erkin iqtisodiy zonalarda hozirgi kunda umumiy qiymati 2,6 milliard dollarlik 453 ta loyiha amalga oshirilib, 36 mingga yaqin ish o'rni yaratilgan. Kichik sanoat zonalarida esa 5 trillionso'mlik 1 ming 497 ta loyiha ishga tushirilib, 36 mingdan ziyod kishining bandligi ta'minlangan.

Shu bilan birga, davlatimiz rahbari tomonidan "Maxsus iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror qabul qilingan. Bundan ko'zlangan maqsad MIZlar faoliyatini modernizatsiyalash va vazifalarini kengaytirishdan iboratdir. Qarorga muvofiq, joriy yilda erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini infratuzilmasini yaxshilash uchun 1 trillion 600 milliard so'm mablag' ajratilishi belgilandi. Shuningdek, ishlab chiqarish jarayonini kengaytirish bo'sh ish o'rnini yaratishdan iboratdir [4].

Xususan, 17 ta erkin iqtisodiy zonada qo'shimcha elektr energiyasi, gaz, ichimlik suvi va oqova suv tarmoqlari hamda avtomobil yo'llarini barpo etish uchun 584 milliard so'm, 145 ta kichik sanoat zonasi uchun 395 milliard so'm miqdorida mablag'lar ajratilishi belgilab qo'yildi.

Yig'ilishdan ko'zlangan maqsad eng muhim masala hisoblangan erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalaridagi loyihalarni o'z vaqtida ishga tushirishdan iboratdir. Joriy yilda erkin iqtisodiy zonalarda umumiy qiymati 1,1 milliard dollar bo'lgan 332 ta loyiha, kichik sanoat zonalarida umumiy qiymati 9,5 trillion so'm bo'lgan 1 ming 800 ta loyiha ishga tushirilishi rejalashtirildi [5].

Bu loyihalardan ko'zlangan maqsad yurtimizda sanoatni yanada rivojlantirish import o'rnini bosuvchi va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishda muhim omillardan biri ekanligi, erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarida yangi istiqbolli loyihalarni amalga oshirish bo'yicha takliflarni ko'rib chiqish jarayonlarini hal qilishdan iboratdir [6]. Ya'ni bu takliflar MIZlar tarkibidagi EIZ va kichik sanoat zonalarining hozirgi kundagi

faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarish tizimini yanada soddalashtirish, investitsiyalar jalb qilish uchun sharoitlarni yaxshilash, investitsiya loyihalarini jadal amalga oshirishni ta'minlash, shu asosda yangi ish o'rinlarini tashkil etish va aholi daromadlarini oshirish maqsadida ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Mamlakatimizda mahalliy aholi investorlar, davlat kompaniyalari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar narxlari (O'zbekiston havo yo'llari va O'zbekiston temir yo'llari)ni, odatda, juda yuqori deb hisoblaydi. Shuningdek, investorlar uzoq cho'ziladigan byurokratik jarayonlar va davlat idoralari tomonidan ularning murojaatlari nihoyatda uzoq muddatda ko'rib chiqilishidan shikoyat qilishmoqda. Shu asnodan MIZ ishtirokchilari kerakli miqdorda xomashyo resurslari sotib olishda jiddiy qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Bunday kamchiliklarni bartaraf etish MIZ Ma'muriy kengashi va bizning zimmamizdadir.

O'zbekiston Respublikasida erkin iqtisodiy zonalar faoliyati Ma'muriy kengash va direksiya tomonidan boshqariladi. O'zbekiston Respublikasi investitsiya masalalari bo'yicha davlat qo'mitasi esa ma'muriy kengashning ishchi organi hisoblanadi.

EIZlarning ma'muriy kengashi davlat nazoratini amalga oshiruvchi va muvofiqlashtiruvchi organ hisoblanadi. Ma'muriy kengash investitsion loyihalarni EIZ hududida amalga oshirish uchun saralab oladi. Shuningdek, EIZ uchun kelib tushgan arizalar, loyiha biznes rejalari, investorning shartlari va boshqa funksiyalarni amalga oshiradi.

Shuni ham ta'kidlash joizki, Ma'muriy kengash a'zolari turli xil tashkilotlardan tanlab olinadi [7]. Bu esa investitsion arizalarning har taraflama o'z vaqtida o'rganib chiqilishini ta'minlaydi. Ammo investor tomonidan berilgan loyiha Ma'muriy kengashning har bir a'zosi tomonidan alohida muddat davomida ko'rib chiqilishi kerak. Bu protsess esa investitsiya loyihalarini ko'rib chiqish jarayonining kechikishiga olib keladi.

Ma'lumot o'rnida aytmoqchimizki, "Navoiy" EIZda investitsion loyihani ko'rib chiqishda barcha manfaatdor vazirlik va idoralar 5 mln dollardan ortiq qiymatdagi loyihalarni amalga oshirish to'g'risidagi arizani ko'rib chiqish natijalari bo'yicha o'z yozma fikrini beradi, ammo shunga qaramay, keyinchalik tegishli vazirlik va idoralar

rahbarlari yakuniy bayonnoma va Respublika Ma'muriy Kengashi qaroriga ham imzo chekishlari lozim. Ushbu amaliyot arizalarni ko'rib chiqish va loyihalar bo'yicha qarorlar qabul qilishning uzoq muddatga cho'zilishiga olib keladi. Bundan tashqari, ushbu amaliyot 5 mln dollardan yuqori qiymatdagi barcha loyihalar uchun amal qiladi [8].

Shu bilan birga, ma'muriy Kengash o'z faoliyatini doimiy asosda amalga oshirmaydi va investorlar bilan doimiy aloqada bo'lmaydi, bu esa, o'z navbatida, investorlar haqida to'liq ma'lumot olish imkoniyatini bermaydi.

EIZ direksiyasi esa EIZ ishtirokchilari va xorijiy investorlar bilan bevosita ishlovchi organ hisoblanadi. Shu sababli EIZ direksiyasi hozirgi shtat birligi EIZ faoliyatiga doir masalalar bilan shug'ullanish va yetarli darajada boshqarish uchun yetarli emas. EIZ direksiyasi a'zolari orasida oliy toifali, tajribali va malakali kadrlar yetishmaydi [9].

"Navoiy" EIZ direksiyasi faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, direksiya xodimlari soni investorlar bilan samarali ishlash uchun yetarli emas. Xodimlarga xorij tajribasini o'rganish, malaka oshirish va boshqa mamlakatlar EIZ faoliyatini o'rganish uchun imkoniyat yaratilmagan. Direksiyaning moddiy-texnik ta'minoti EIZ hududida yirik delegatsiyalar uchrashuvlarini samarali tashkil etish va ular uchun ekskursiyalar tashkil etishga imkon bermaydi, moddiy-texnik bazada faqatgina avtomobillar mavjud, avtobus yoki miniven yo'q.

Xulosalar

Yuqoridagi fikrlar shuni ko'rsatadiki, EIZlar faoliyatini nazorat qilish va boshqarishda bugungi kunda mavjud bo'lgan Ma'muriy kengash va direksiya faoliyati zamon talablari va xalqaro standartlarga mos kelmaydi. Ushbu o'rinda ba'zi xorijiy mamlakatlar EIZ faoliyatining boshqaruv tizimiga murojaat qilishimiz o'rinlidir. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida EIZ faoliyatini boshqarishda yagona organ faoliyat yuritadi. Masalan, Xitoyda EIZlarni boshqarish bo'yicha Guandun provinsiya qo'mitasi, Janubiy Koreada esa Erkin iqtisodiy zonalar qo'mitasi kabi yagona boshqaruv tizimi joriy etilgan.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqqan holda, mamlakatimizda EIZ faoliyati boshqaruvini takomillashtirish maqsadida quyidagi takliflarni berib o'tmoqchimiz.

*Birinchi*dan, Ma'muriy kengash va EIZ direksiya vakolatlarini birlashtirish orqali Ma'muriy kengash vakolatlarini EIZ direksiyasiga olib berish lozim. Mavjud Ma'muriy kengash faoliyatini yakunlash darkor. Shuningdek, EIZ direksiyasi shtatlari sonini ko'paytirish lozim.

*Ikkinchi*dan, direksiyalarga 5 mln dollardan yuqori bo'lgan investitsion loyiha arizalarini ko'rib chiqish huquqini berish zarur. Buni direksiya mahalliy Ma'muriy kengash bilan kelishgan holda ko'rib chiqadi. Respublika Ma'muriy kengashi esa muvofiqlashtiruvchi vazifani bajarishi, jumladan, EIZlar rivojlanishining strategik qarashlarini shakllantirishi va ularning rivojlanish yo'nalishlarini belgilash huquqiga ega bo'lishi kerak. Shuningdek, mahalliy hokimiyat organlariga qiymati 10 mln dollargacha bo'lgan loyihalarni mustaqil tasdiqlash huquqi berilishi lozim, bu esa yangi joriy etilgan tartibga mos keladi. Shuningdek, direksiyaga loyihani amalga oshirish uchun yer ajratish huquqi berilishi ham maqsadga muvofiq.

Xalqaro tajriba shuni ham ko'rsatadiki, EIZ boshqaruvini chet ellik menejerlar yoki ixtisoslashgan kompaniyalarga o'tkazish EIZlarni rivojlantirishda keng tarqalgan amaliyot

hisoblanadi. Ushbu xulosadan kelib chiqib, EIZ boshqaruvini takomillashtirish maqsadida xorijiy kompaniyalarning EIZ faoliyatini boshqarish bo'yicha xalqaro tajribaga ega menejerlarga o'tkazish imkoniyatlarini ko'rib chiqish lozim. Bunday tajriba dunyo amaliyotida keng tarqalgan. Masalan, DP World (Dubai Port World) xorijning EIZ sohasida katta tajribaga ega Jebel Ali Port, London&Regional Properties (LRP) kompaniyasi bilan boshqaruv shartnomasini tuzgan bo'lib, unga ko'ra, Jebel Ali Port, London&Regional Properties (LRP) kompaniyasi Panama "Panama Pacifico" EIZni rivojlantirish uchun 705 mln AQSh dollari miqdorida investitsiya ajratgan. Ma'lumot o'rnida aytmoqchimizki, hozirgi kunda ushbu amaliyotdan qo'shni Qozog'iston Respublikasi ham keng foydalanmoqda va "Morport Aktau" EIZ boshqaruvi yuzasidan DP World (Dubai Port World) bilan hamkorlik yuzasidan muzokaralar olib bormoqda.

Yuqoridagilarga asoslanib, tajriba sifatida O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan ayrim EIZ direktorlarining boshqaruv huquqlarini ushbu sohaga ixtisoslashgan yirik xorijiy boshqaruv kompaniyalari menejerlariga o'tkazishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

REFERENCES

1. Navoiy viloyati hokimligi rasmiy veb-sayti [Official website of Navoi regional administration]. Available at: www.navoi.uz/.
2. Gulyamov S., Rustambekov I., Khujayev S. Topical Issues of Improvement of Banking System and Legislation in Uzbekistan.
3. Gulyamov S., Khujayev S., Rustambekov I. Prospects for Improving and Liberalizing the Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan at the Present Stage. *Civil Legal Sci*, 2021, no. 10 (268), p. 2.
4. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz [We will resolutely continue our path of national development and take it to a new level]. *Uzbekiston Publ*.
5. Zaxarov M.D. Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyati samaradorligi modeli [Efficiency model of special economic zones]. *Axborot biznes tizimlari – Information business systems. Materials conf. Moscow*, 2009, pp. 86–89.
6. Imamova D.I. Pravovye osnovy zashhity prava sobstvennosti [Legal basis for the protection of property rights]. *Universum: jekonomika i jurisprudencija – Economics and Law*, 2021, no. 5 (80), pp. 23–27.
7. Gulyamov S. The Institutional and Legal Framework of Emerging Capital Markets: The Experience of CIS Countries. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, TURCOMAT*, 2021, no. 12 (4), pp. 1117–1131.
8. O'zbekiston Milliy axborot agentligi davlat rasmiy axborot manbasi va mamlakatdagi yetakchi axborot agentligidir [The National News Agency of Uzbekistan is the official state news source and the leading news agency in the country]. Available at: www.uza.uz/.
9. Rustambekov I. Opportunities for investment in free economic zones of the Republic of Uzbekistan. *Scientific trends, Jurisprudence*, 2019, pp. 18–20.

10. Narziev O. The perspectives of the establishment of international financial centers in Uzbekistan and the implementation of english law. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, TURCOMAT*, 2021, no. 12.4, pp. 1104–1108.
11. Turdaliyev M. Erkin iqtisodiy zonalar doirasida ingliz huquqini joriy etishning xorij va milliy tajribasi [Foreign and national experience in the implementation of English law within free economic zones]. *Yurist axborotnomasi – Legal Information*, 2020, no. 1.6, pp. 151–158.
12. Akramov A., Mirzaraimov B., Akhtamova Y., Turdaliyev M.A. Prospects for The Development of Trust Management in Uzbekistan. *Psychology and Education Journal*, 2020, no. 57 (8), pp. 530–535.
13. Gulyamov S.S., Rustambekov I., Bozarov S.S. Legal bases for business activities in free (special) economic zones of the Republic of Uzbekistan. *Palarch’s Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 2020, no. 17 (10), pp. 1884–1895.
14. Rustambekov I. Some Aspects of Development of Private International Law in the CIS Countries. *Lexonomica*, 2020, no. 12 (1), pp. 27–50.
15. Gulyamov S., Rustambekov I. Recommendations on the preparation and publication of scientific articles in international peer reviewed journals. *Review of law sciences*, 2000, no. 4.
16. Bozarov S.S. Prospects for the innovative development of free economic zones in the Republic of Uzbekistan. *Review of law sciences*, 2018, no. 2 (1), p. 23.
17. Otahonov F.H., Rasulev A.K. Jetapy sozdaniya pravovyh osnov mezhdunarodnogo kommercheskogo arbitrazha v Uzbekistane [Stages of creating the legal framework for international commercial arbitration in Uzbekistan]. *Aktual’nye problemy grazhdanskogo prava – Actual problems of civil law*, 2020, no. 2, pp. 162–173.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

MAXSUS SON / 2021

I QISM

BOSH MUHARRIR:

Nodirbek Salayev

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i

Mas'ul muharrir: D. Xudoynazarov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, Y. Yarmolik

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

E-mail: tn.tdyu@mail.ru

Jurnal 15.12.2021-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 25,92 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma: № 70.

TDYU tipografiyasida chop etildi.